

יעדים התפתחותיים של למידה רגשית-חברתית (SEL) בחינוך המיוחד

אוגוסט 2022

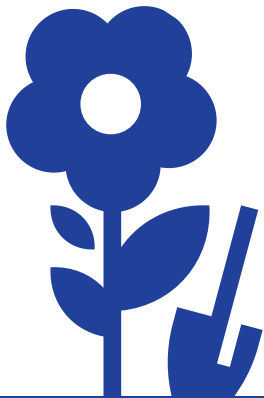
*המסמך שלהלן כתוב בלשון נקבה ובלשון זכר לסירוגין כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית
**ניתן לסרוק את הקוד משמאל לצפייה בחומרים נלווים

- מה כל ילד וילדה אמור/אמורה לדעת ולעשות מבחינה רגשית וחברתית בכל גיל?
- אילו פעולות כדאי לעשות על מנת לקדם מיומנויות רגשיות-חברתיות?
- אילו הטיות מגדריות עשויות להיות בהתייחסות למיומנויות רגשיות-חברתיות וכיצד ניתן לקדם שוויון הזדמנויות מגדרי?
- כיצד התפקוד הרגשי-חברתי מתבטא בחינוך המיוחד?
- כיצד ניתן להעריך התקדמות בלמידה רגשית חברתית בהתאם לגיל ולשלב ההתפתחותי?
- וכיצד ניתן לקדם שוויון הזדמנויות מגדרי?

עם שאלות אלה יצא לדרך המהלך לפיתוח יעדים התפתחותיים (סטנדרטים) של למידה רגשית-חברתית בתל אביב-יפו, ביוזמה של ראש מנהל חינוך בעיר- גב' שירלי רימון ברכה וד"ר דפנה קופלמן רובין - ראש SEL.IL בבית הספר לפסיכולוגיה באוניברסיטת רייכמן.

מהלך הפיתוח התקיים בשותפות מלאה של אגפי החינוך בעיר ונציגות משרד החינוך בהובלתה של ד"ר איריס חזקיה ברד- מנהלת פיתוח בכירה במרכז SEL.IL באוניברסיטת רייכמן, ובליוי של פרופ' מארק גרינברג מומחה בתחום למידה רגשית-חברתית וממייסדי ארגון CASEL.

הקדמה

במהלך שנה"ל תשפ"א ותשפ"ב התאימו צוותי בתי הספר של החינוך המיוחד את רצף יעדי הלמידה הרגשית-חברתית, שהוגדרו בעיר לתלמידים ותלמידות עם התפתחות תקינה, לתלמידים ותלמידות באפיונים השונים של החינוך המיוחד: אוטיזם, לקויות למידה, לקויות שמיעה, מוגבלות שכלית, מוגבלות מוטורית, בעיות התנהגותיות-רגשיות ולקויות נפשיות.

מהלך פיתוח חדשני זה התבצע הודות לשותפות האמיצה עם עידית גלבר, מנהלת האגף לחינוך מיוחד וסגניתה אורית חפץ, וזהו הפיתוח הראשון מסוגו בעולם הכולל הגדרת מסגרת מושגית ייעודית ומותאמת דיפרנציאלית לאפיונים השונים של החינוך המיוחד.

המסמך שלהלן משקף את היעדים התפתחותיים של למידה רגשית-חברתית באפיונים השונים של החינוך המיוחד בתל אביב-יפו.

למידה רגשית-חברתית (SEL) מוגדרת על פי ארגון CASEL [1] כתהליך אשר באמצעותו רוכשים ומשתמשים בידע, בעמדות ובמיומנויות על מנת להתמודד עם אתגרי היום יום. תהליך למידה זה מקדם את התפתחותו של אדם סקרן, בעל יכולת להבין את רגשותיו ואת רגשות אחרים, להפגין וויסות רגשי והתנהגותי, לקיים אינטראקציות חיוביות עם אחרים, לפעול מתוך מוטיבציה פנימית, לגלות גמישות מחשבתית ויכולת התמדה ולקבל החלטות אחראיות.

למידה רגשית-חברתית מקבלת הדגשים שונים בהתאם למשימה ההתפתחותית בשכבות הגיל השונות [2,3] והיא משמעותית ויעילה כאשר היא מותאמת לגיל ולתרבות [4]. בהתאם לזאת, הוגדרה מסגרת מושגית של למידה רגשית-חברתית המקובלת על נציגות מערכת החינוך בתל אביב-יפו. מסגרת מושגית זו כוללת שלושה אשכולות עיקריים של מיומנויות: מיומנויות תוך אישיות, מיומנויות בין אישיות ומיומנויות קבלת החלטות ו-13 מיומנויות בשלושת אשכולות אלה (ראו תרשים בעמ' 5). 13 המיומנויות תקפות לכל שכבות הגיל הן בחינוך הרגיל והן בחינוך המיוחד. כמו כן, פותחו יעדים התפתחותיים (סטנדרטים) של למידה רגשית-חברתית המותאמים לגוניה התרבותיים של העיר תל אביב-יפו ולשכבות הגיל השונות מגיל לידה עד 18 שנים. ראו המסמך המקיף של היעדים ההתפתחותיים בכל שכבות הגיל באמצעות ה-QR שנמצא בעמוד השער.

[1] <https://casel.org/fundamentals-of-sel/>

[2] 2022 קופלמן-רובין, https://drive.google.com/file/d/141Z2aozUe-ECLrUpE9I_3w39DNu2D6n9/view

[3] Denham, S. A. (2018). Keeping SEL developmental: The importance of a developmental lens for fostering and assessing SEL competencies. *Measuring SEL*. Retrieved November, 20, 2018.

[4] Dusenbury, L., Yoder, N., Dermody, C., & Weissberg, R. P. (2020). An examination of K-12 SEL learning competencies/standards in 18 states. Pridobljeno: <https://casel.org/wp-content/uploads/2020/03/CSI-Frameworks.pdf>.

מבוא

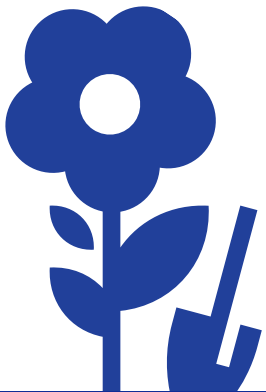
הסבר על התאמת היעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית-חברתית

לחינוך המיוחד בתל אביב-יפו

בשלב הראשון במהלך עבודה זו, נבחרו על ידי סגניות וצוותי בתי הספר של החינוך המיוחד מיומנויות למידה רגשית-חברתית, המשרתות ומקדמות את דמות הבוגר והבוגרת הרצויים בכל אפיון של החינוך המיוחד. בשלב השני, נבחן כל יעד התפתחותי ברצף ההתפתחות התקינה ונבחרו או נוסחו מחדש יעדים התפתחותיים המתאימים מבחינה רגשית-חברתית לכל אפיון.

בתום תהליך עבודה מקיף ויסודי זה, הוגדרו יעדי למידה רגשית-חברתית המתאימים לכל אחד מהאפיונים השונים של החינוך המיוחד: בעיות רגשיות והתנהגותיות, לקויות למידה ולקויות שמיעה, מוגבלות שכלית, מוגבלות מוטורית ושכלית קשה, הפרעות נפשיות מורכבות ואוטיזם. יעדים התפתחותיים מותאמים אלה משמשים את צוותי החינוך המיוחד בביסוס שפה משותפת בין חברות הצוות ובינן לבין התלמידים והתלמידות ומשפחתם, וכן מסייעים לצוותי החינוך המיוחד בקביעת מטרות בתוכנית הלימודים ובהערכת ההישגים בתחום הלמידה הרגשית-חברתית.

במסמך זה יפורטו המסגרות המושגיות של מיומנויות ויעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית-חברתית, שמטרתם לקדם את התפקוד המיטבי של התלמידים והתלמידות באפיונים השונים של החינוך המיוחד בתל אביב-יפו מגיל 6 עד 21 שנים.

פרספקטיבה מגדרית לגבי למידה רגשית-חברתית (יעל בויים-פיין ראש המרכז הישראלי לשוויון מגדרי בחינוך).

למרות השינוי הגדול שמתחולל בימינו בכל הקשור לציפיות מגדריות, תפיסות לגבי התפקידים המגדריים ממשיכות להשפיע מגיל צעיר על בנים ובנות. יתרה מזאת, בעוד שישנה הסכמה רחבה בדבר תפקידה של מערכת החינוך כמנוע למוביליות חברתית ולצמצום אי השוויון באופן כללי, בפועל מחקרים רבים מצביעים על כך שמערכת החינוך משקפת ומשמרת את אי השוויון המגדרי החברתי הכללי [1] [2] [3]. כך, תלמידות אמנם מגיעות להישגים גבוהים יותר בתחומים רבים, ולשיעור זכאות גבוה יותר לתעודת בגרות, אך הן משתתפות פחות בשיעורים [4] [5] ותחושת המסוגלות שלהן נמוכה יותר [6]. הטיות מגדריות משפיעות גם על התלמידים הבנים, אשר מגיעים להישגים נמוכים יותר בתחום הקריאה, יחסם אל הלימודים שלילי יותר, ופעמים רבות הם מתחרים ביניהם על מי מצליח יותר וגם על מי מפריע יותר [7].

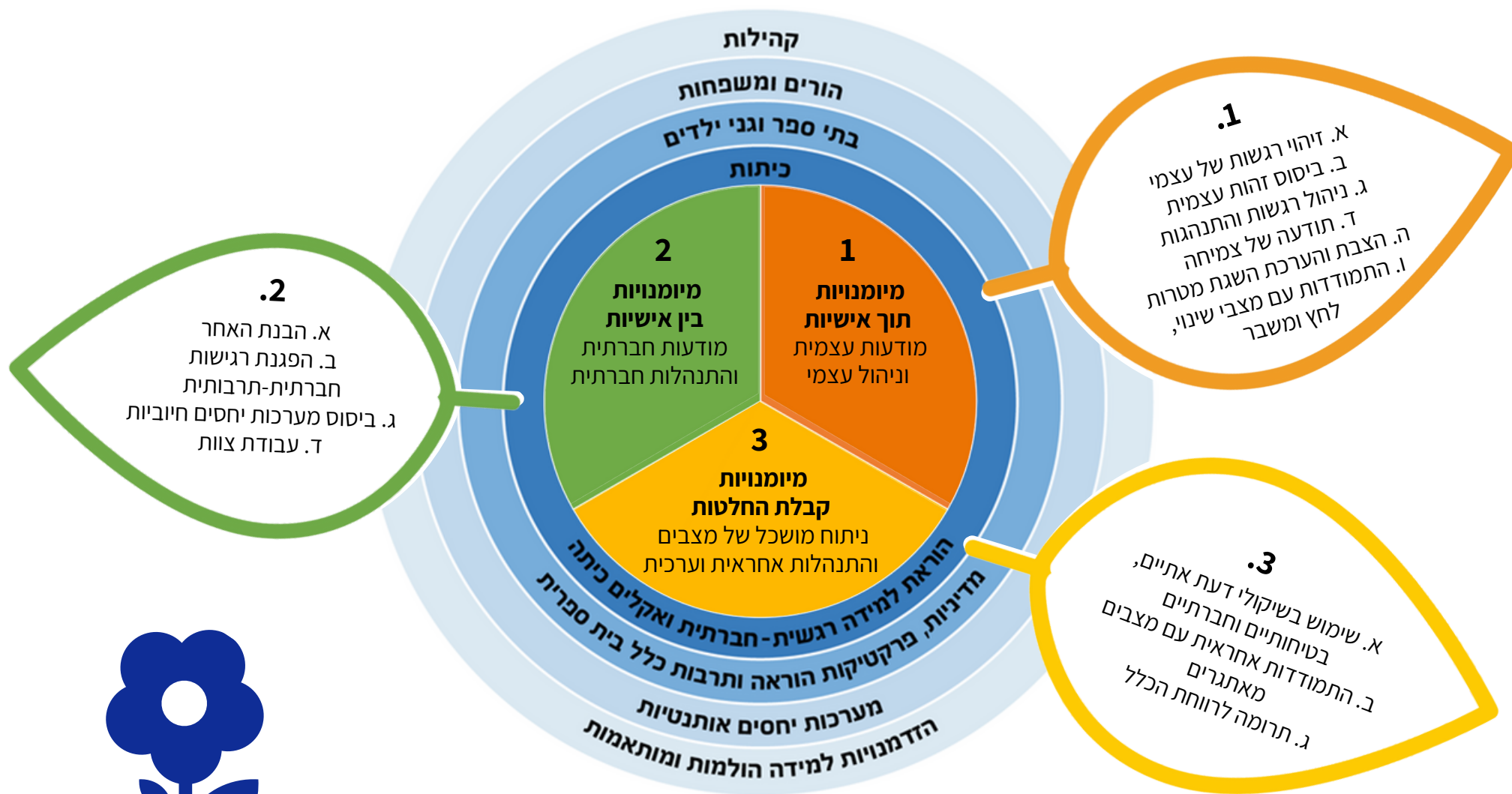
כמו כן, תלמידים בנים נוטים לדכא ולהכחיש שיח שעשוי לזהות אותם כפגיעים, ולעיתים קרובות מתבטאים בדרכים אלטרנטיביות, הכוללות תגובות פיזיות ותוקפנות [7]. נוסף על כך, עולה כי אחוזי הנשירה של בנים ממסגרות חינוכיות הינם גבוהים יותר מאשר של בנות [8].

לכן, בביצוע הפעולות לקידום המיומנויות הרגשיות-חברתיות, חשוב לתת את הדעת להטיות מגדריות אפשריות. תוך כך, חשוב לייצר באופן מודע אפשרויות, הן לתלמידים והן לתלמידות, לאתגר את החסמים המגדריים המעצבים את התפיסות העצמיות, ואת תהליך הצבת המטרות וההתפתחות שלהם. כך למשל, מומלץ לזמן הזדמנויות לבנים לפתח שפה רגשית עשירה, לשיים רגשות מגוונים ולבקש עזרה. את הבנות, מומלץ לעודד להציב לעצמן יעדים שאפתניים, להעז לאתגר את עצמן, להיכשל ולהמשיך לנסות, ולוודא כי הן מצליחות לפתח ביטחון עצמי ביכולות שלהן.

- [1] גור-זיו, ח. (2013). פדגוגיה ביקורתית פמיניסטית וחינוך לתרבות של שלום. תל אביב: מכון מופת.
- [2] קוש זוהר, ט. (2017). עדיין זורקת כמו ילדה. בתוך: ט. קוש זוהר, ו - ד. חרובי (עורכות), פורצות גדרות: חינוך ומגדר בשדות שיח מגוונים. תל אביב: גמא והקיבוץ המאוחד.
- [3] איילון, ח. בלס, נ. פניגר, י. ושביט, י. (2019). אי שוויון בחינוך: ממחקר למדיניות. ירושלים: מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
- [4] פולק, א., סיגל, ע. ו - לפסטיין, א. (עורכים). (2015). פדגוגיה בישראל: פעילות ושיח בכיתות הלימוד. באר שבע: המעבדה לחקר הפדגוגיה, המחלקה לחינוך, אוניברסיטת בן גוריון.
- [5] אורנר, א. (2020). רבגוניות התלמידים/ות, הוראה דיפרנציאלית והזדמנויות ללמידה: שפה והשתתפות בכיתת יסוד בישראל. עבודה לשם קבלת התואר; מוסמך למדעי הרוח בתוכנית לחינוך רב לשוני. אוניברסיטת תל-אביב.
- [6] OECD, (2015), The ABC of Gender Equality in Education: Aptitude Behaviour, [6] Confidence, PISA. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264229945-en>
- [7] שוורץ, י. (2013). נערים, מגדר וחינוך - ממשבר לפתרון: המעבר הנדרש מחינוך משמר מגדר לחינוך מגיב למגדר (GRP-Gender Responsive Pedagogy), היחידה לשוויון בין המינים, משרד החינוך.
- [8] הלמ"ס-הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2019). חינוך והשכלה בישראל.

המסגרת המושגית של למידה רגשית-חברתית בתל אביב-יפו

13 המיומנויות

ראו הסבר על כל מיומנות באמצעות ה-QR בעמוד השער

אפיון: לקויות למידה מורכבות ולקויות שמיעה מורכבות

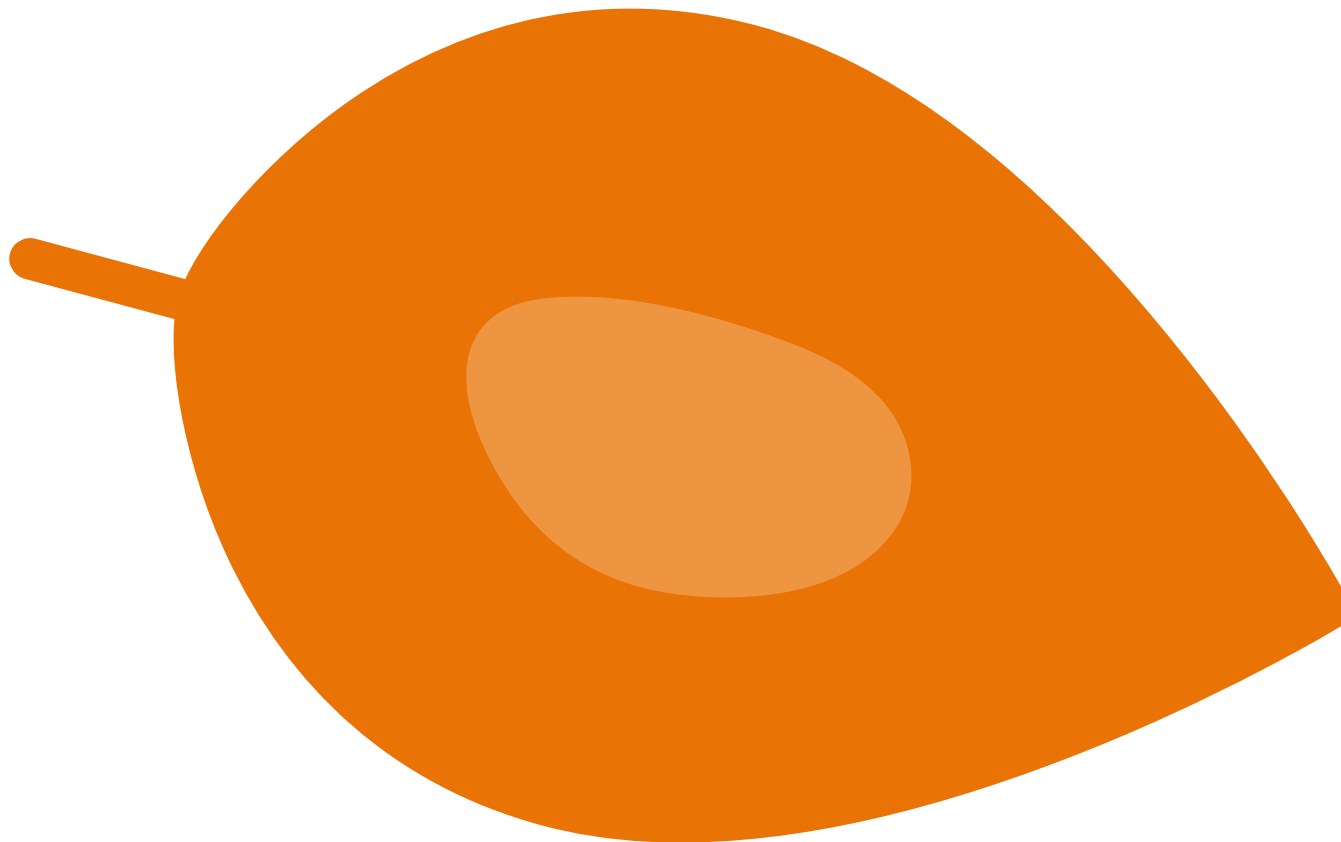
דמות הבוגר-לקויות שמיעה

בעל יכולת תקשורת והבעה נכונה ומדויקת, עם יכולת סינגור עצמי באופן המותאם לו, וידע ויכולת ניהול עצמי והשתלבות בתוך הקהילה שלו (קהילת החירשים).

דמות הבוגרת-לקויות למידה מורכבות

בעלת דימוי עצמי חיובי, עם יכולת התמדה, עצמאות ואחריות אישית, והרגשת ביטחון ומסוגלות ללמוד ולעבוד, תוך הבנה ושמירה על כללי התנהגות ועל החוק.

.1
מיומנויות תוך אישיות

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות תוך אישיות - אפיון: לקויות למידה מורכבות ולקויות שמיעה מורכבות

הצבת מטרות

- מגדיר מטרות חברתיות ותעסוקתיות (כולל ארגון לוח זמנים והחומר והמשאבים הדרושים)

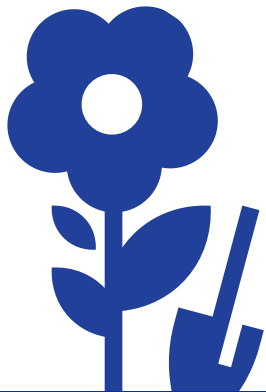
ניהול רגשות והתנהגות:

וויסות עצמי (היכולת להביע רגשות באופן מותאם, להירגע מרגשות סוערים ולהפגין שליטה עצמית מאוזנת), ביטחון עצמי ואחריות אישית.

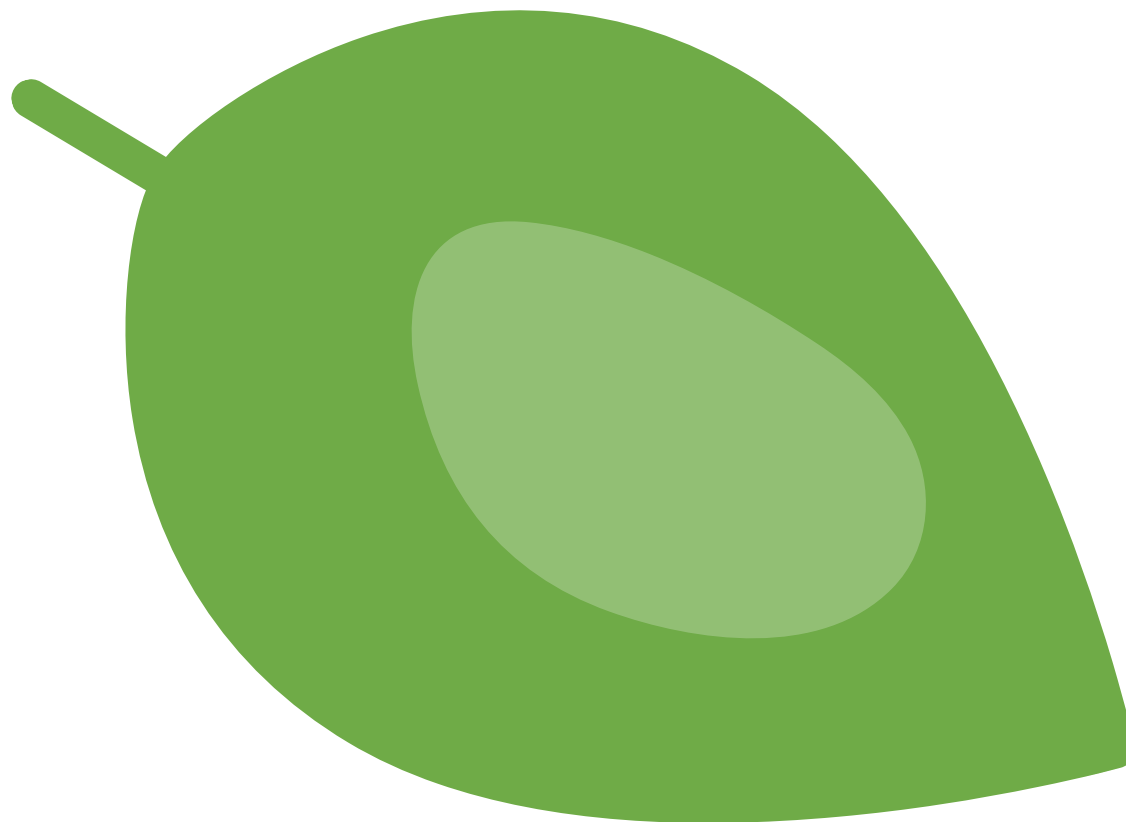
- לוקחת אחריות על התנהגות לא מותאמת, או פוגעת (התנצלות, פיצוי, תיקון וכדו').
- מצליחה להסביר איך תפעל בסיטואציה דומה בעתיד

התמודדות עם מצבי שינוי, לחץ ומשבר

- מכירה דמויות/ מוסדות/ ארגונים/ עמותות בקהילה ובסביבתה שיכולים לסייע לה בחייה העצמאיים.
- מצליחה לזהות את צרכיה ולפנות לבקשת סיוע לגורם המתאים.

.2
מיומנויות בין-אישיות

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות בין אישיות - אפיון: לקויות למידה מורכבות ולקויות שמיעה מורכבות

הבנת האחר

- מתעניינת ברגשות האחרת.
- מזהה את מצוקת האחר.
- מסוגלת להשתתף בשמחת האחרת.

רגישות תרבותית- חברתית

- מצליח לקבל את תרבות השומעים ולהתאים את עצמו לסיטואציות שונות.

ביסוס מערכות יחסים חיוביות

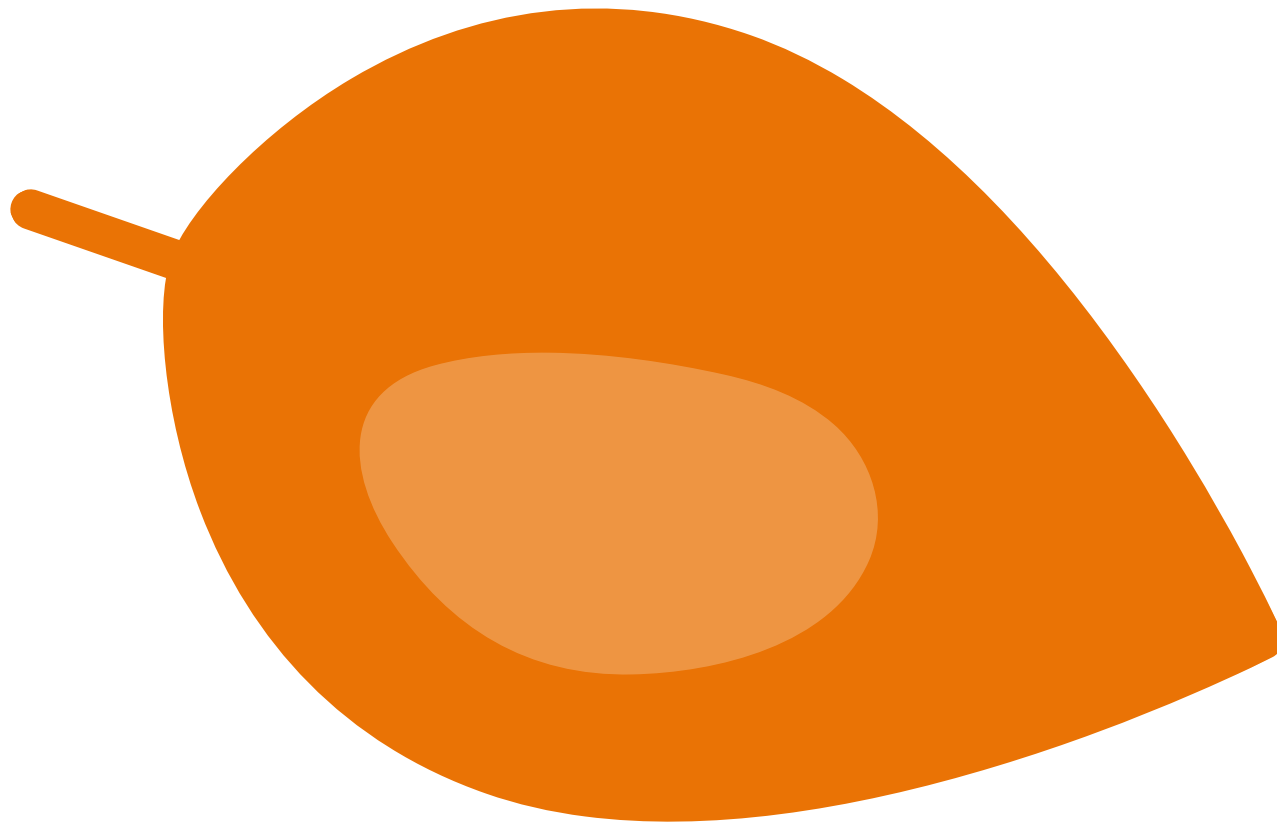
- מבחינה בין מערכות יחסים חיוביות ומועילות עברה לבין מערכות יחסים שליליות ופוגעניות.
- מסוגלת לקבל ולהכיל דעות ורגשות המנוגדות לדעותיה.
- מסוגלת לנהל שיח מכבד.

אפיון: מוגבלות שכלית התפתחותית קלה

דמות הבוגר - מוגבלות שכלית התפתחותית קלה

בעל כישורי חיים ועצמאות בהיבט חברתי
(קשרי עבודה, זוגיות, חברים), כלכלי
(תעסוקה, ניהול עצמי), רגשי (מודעות
עצמית וסינגור עצמי).

.1
מיומנויות תוך אישיות

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות תוך אישיות - אפיון: מוגבלות שכלית התפתחותית קלה

הצבת מטרות

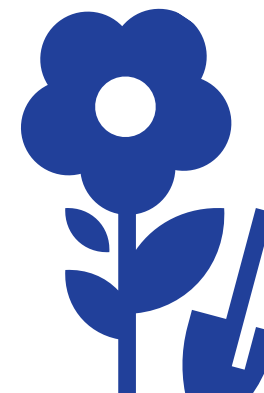
- מציינת דוגמה למטרה אישית או אקדמית שמציב לעצמה.

ניהול רגשות והתנהגות:
וויסות עצמי (היכולת להביע רגשות באופן מותאם, להירגע מרגשות סוערים ולהפגין שליטה עצמית מאוזנת), ביטחון עצמי ואחריות אישית.

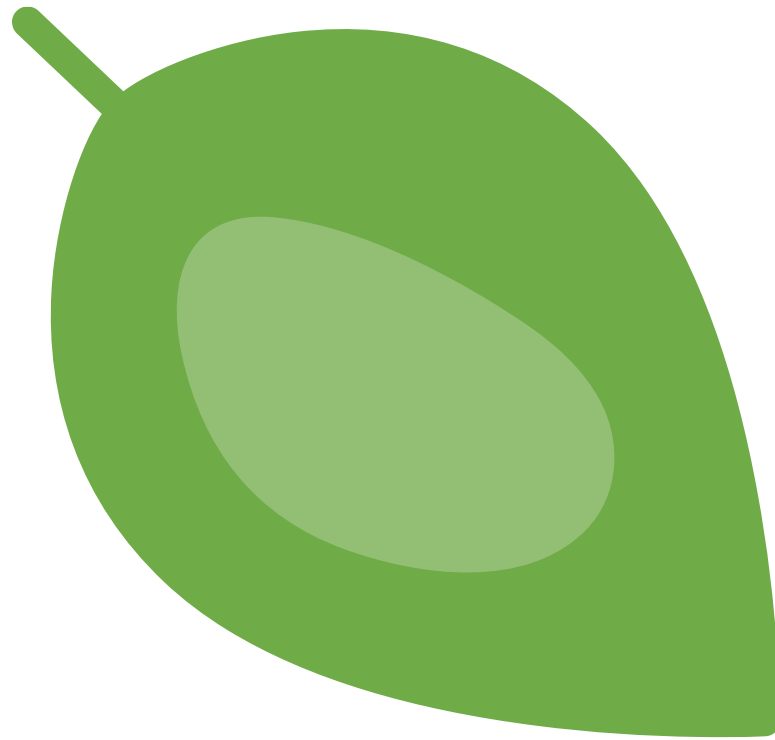
- מציינת מספר דרכים להתמודדות עם רגשות ומצבים לא נעימים (כגון: דחייה חברתית, הפסד במשחק או מבחן מאתגר)
- בוחר את אופן ההתמודדות המתאים לו (כגון: דיבור עצמי, התרחקות, שיתוף אדם קרוב).

התמודדות עם מצבי שינוי, לחץ ומשבר

- מגלה הבנה לכך שלעיתים יש מצבים בלתי צפויים (כגון: פרידה מאדם אהוב, חברים חדשים, מעבר בית ספר וכדו') ומפגין יכולת להתמודד עם מצבים אלה.

.2
מיומנויות בין-אישיות

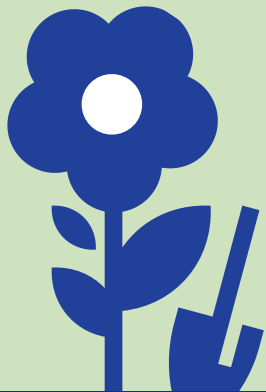

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

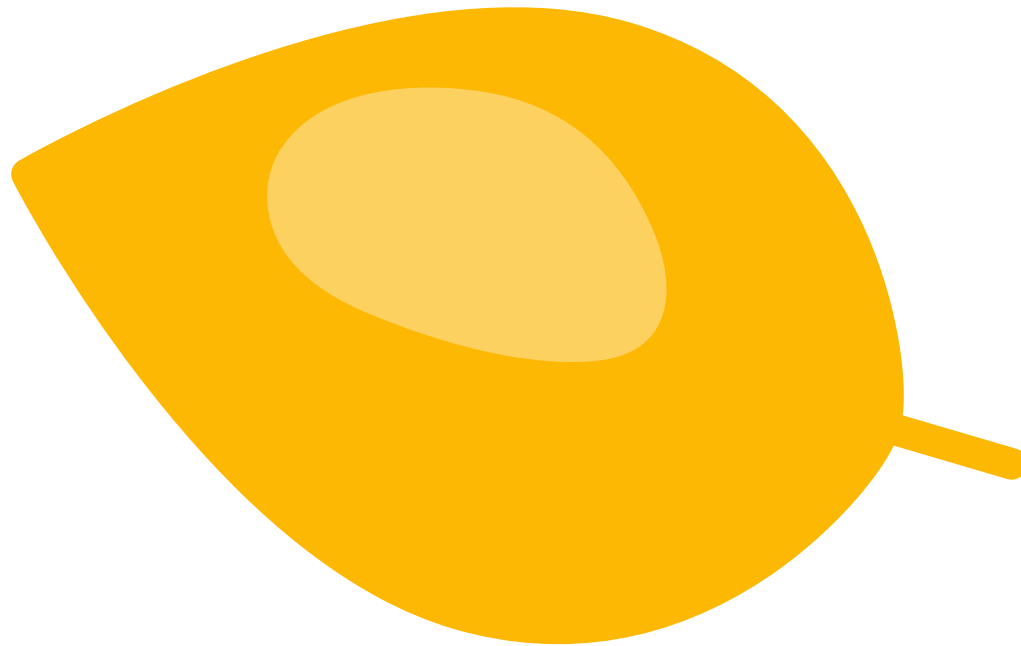
יעדים התפתחותיים של מיומנויות בין אישיות - אפיון: מוגבלות שכלית התפתחותית קלה

פיתוח קשר וניהול תקשורת

- מצליחה ליצור מערכות יחסים הדדיות, המבוססות על קירבה, כבוד ואינטימיות רגשית (תוך: ביסוס אמון, שיתוף ברגשות וקבלת הצרכים והגבולות של האחר.

.3 מיומנויות קבלת החלטות

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של קבלת החלטות - אפיון: מוגבלות שכלית התפתחותית קלה

- מזהה את ההשפעה של עמיתים. ושל התנהגותו העצמית על ההצלחה בהתמודדות עם אתגרים חברתיים ולימודיים.

אפיון: לקויות נפשיות

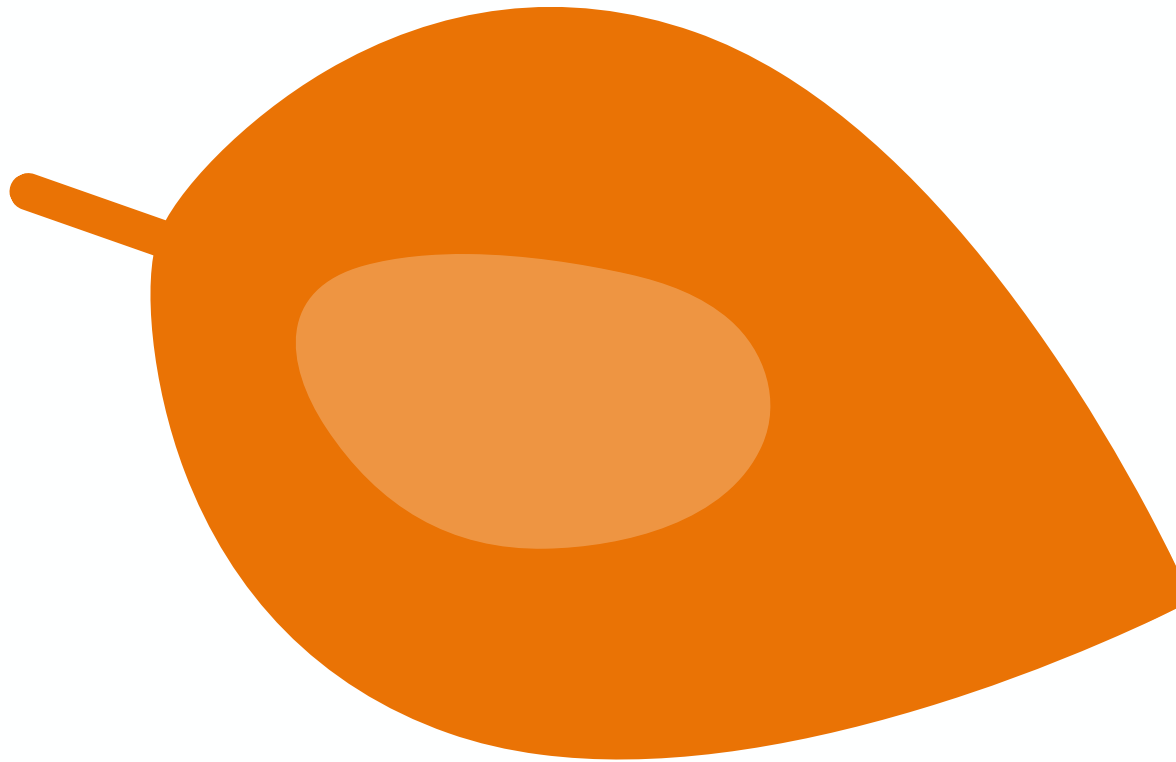
דמות הבוגרת

מודעת ליכולותיה ולמגבלותיה
ומסוגלת להשתלב בחברה
כאזרחית עצמאית, תוך מימוש
הפוטנציאל שלה.

צוות הפיתוח: מיכל גרא-ישראלי ועופרי לוי חונוביץ' סגניות בית ספר נתיב

*חשוב לציין כי ניתן לקדם את היעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית-חברתית המפורטים להלן, כל עוד התלמידות והתלמידים נמצאים במצב נפשי מאוזן ולא במצבי רגרסיה וחוסר תפקוד קיצוני או בוחן מציאות לקוי.

.1
מיומנויות תוך אישיות

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות תוך אישיות - אפיון: לקויות נפשיות

ביסוס זהות עצמית
(תחומי עניין, חוזקות וחולשות)

- מזהה חוזקות וחולשות של עצמו באופן מתואם עם חוות דעת נוספות.

התמודדות עם מצבי שינוי, לחץ ומשבר

- מצליח להתמודד עם שינויים בסביבתו הקרובה (לוח זמנים, בעלי תפקידים וכדו') באופן עצמאי או בעזרת אדם אחר.
- מזהה אילו מצבים עשויים לעורר בה לחץ.
- מצליח לזהות בזמן אמת לחץ או מצוקה שמתעוררים בו.
- מסוגלת למתן בעצמה את רמת לחץ או להיעזר בדמויות מתאימות לשם כך.
- פונה ביוזמתו לדמויות מתאימות לסיוע במצבי מצוקה או לחץ: במשפחה/חברים/גורמים מקצועיים.

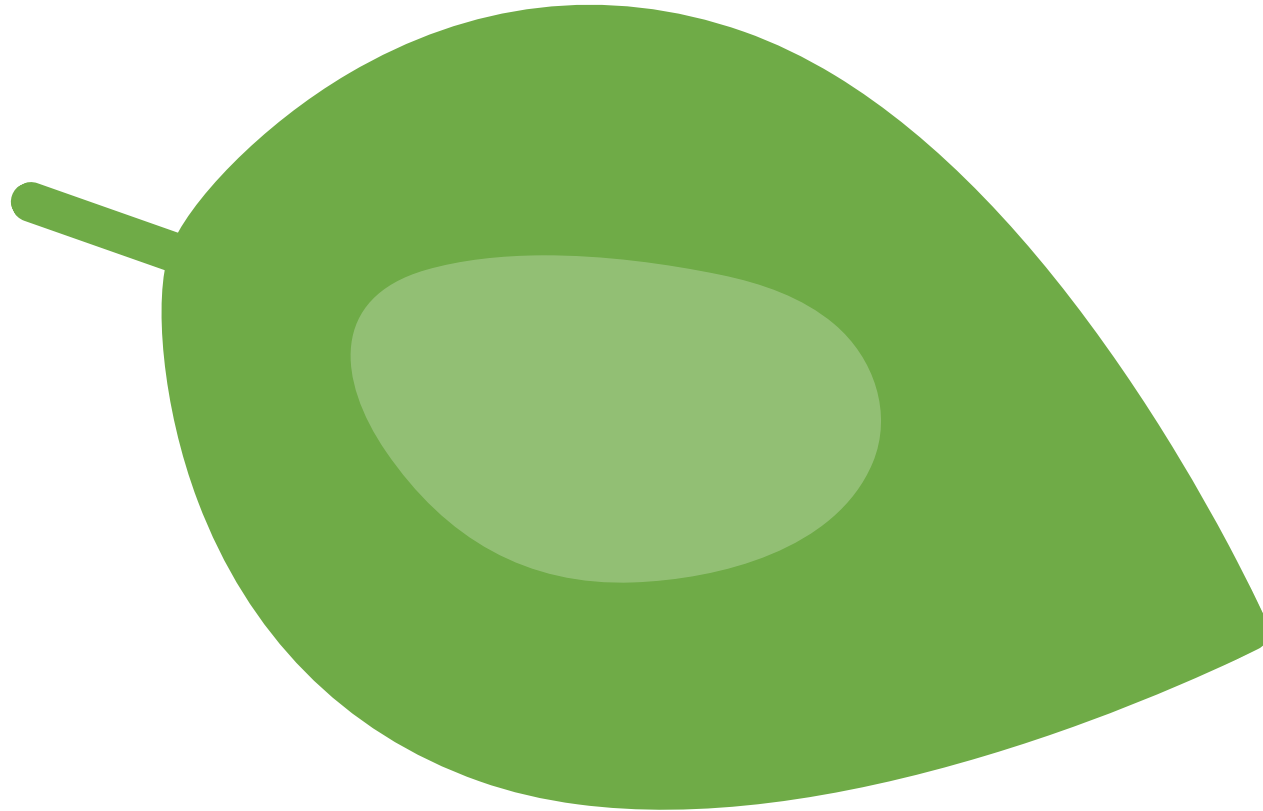
ניהול רגשות והתנהגות:
וויסות עצמי (היכולת להביע רגשות באופן מותאם, להירגע מרגשות סוערים ולהפגין שליטה עצמית מאוזנת), ביטחון עצמי ואחריות אישית

- מצליח להתמודד עם רגשות סוערים באופן יעיל ולא פוגעני (הבעה תואמת של הרגשות מבחינת העוצמה וההתאמה להקשר, או הסבר מילולי של הרגשות ושיתוף דמויות רלוונטיות).
- נמנעת מלהיגרר אחרי התנהגויות העלולות לסכן את עצמה או את הסביבה.

הצבת והערכת השגת מטרות

- מגדירה מטרות לימודיות וחברתיות ריאליות וברורות השגה, המתאימות ליכולת ההתמודדות שלה עימן.

.2
מיומנויות בין-אישיות

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות בין אישיות - אפיון: לקויות נפשיות

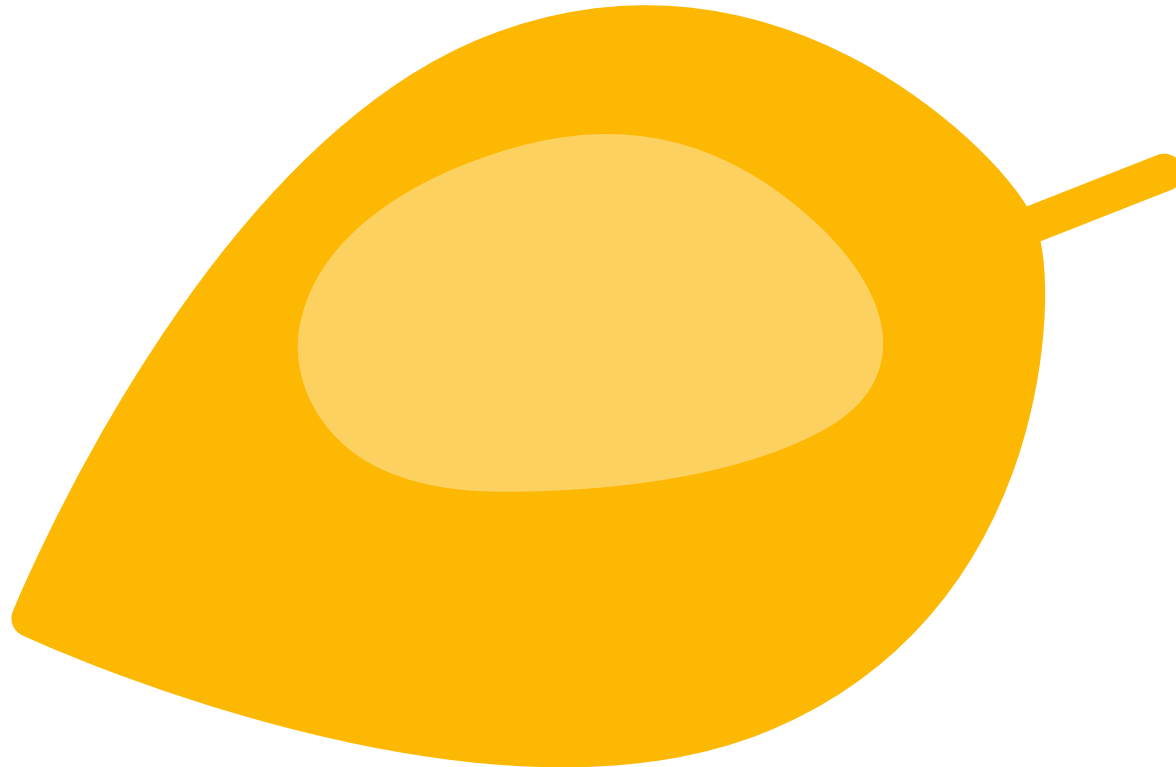
ביסוס מערכות יחסים חיוביות

- מצליחה לנהל מערכות יחסים חברתיות מיטביות (מתקשרת באופן מכבד ונמנעת מיחסי ניצול-כמנצלת או מנוצלת).
- מצליח להביע את דעתו ולעמוד על שלו באופן אסרטיבי ולא פוגעני.
- מצליחה לסנגר על עצמה לפי הצורך.

.3

מיומנויות קבלת החלטות

מיומנות זו חשובה במיוחד עבור אוכלוסייה של מתמודדי נפש, שכן הם לרוב נוטלים תרופות פסיכיאטריות, ולכן מהותי במיוחד עבורם להימנע מסמים/אלכוהול או כל דבר אחר, העלול לשבש פעילות מוחית ולהוציא מאיזון או אף לגרום לנזק גדול יותר

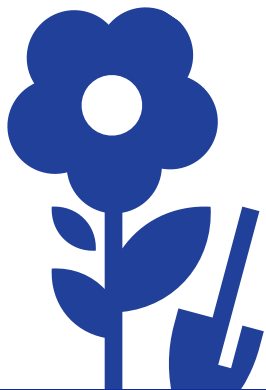

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של קבלת החלטות - אפיון: לקויות נפשיות

- מבחין בין התנהגויות חיוביות ושליליות.
- נמנעת מהיגררות אחר השפעות שליליות ומסיטואציות העלולות לסכן את עצמה.

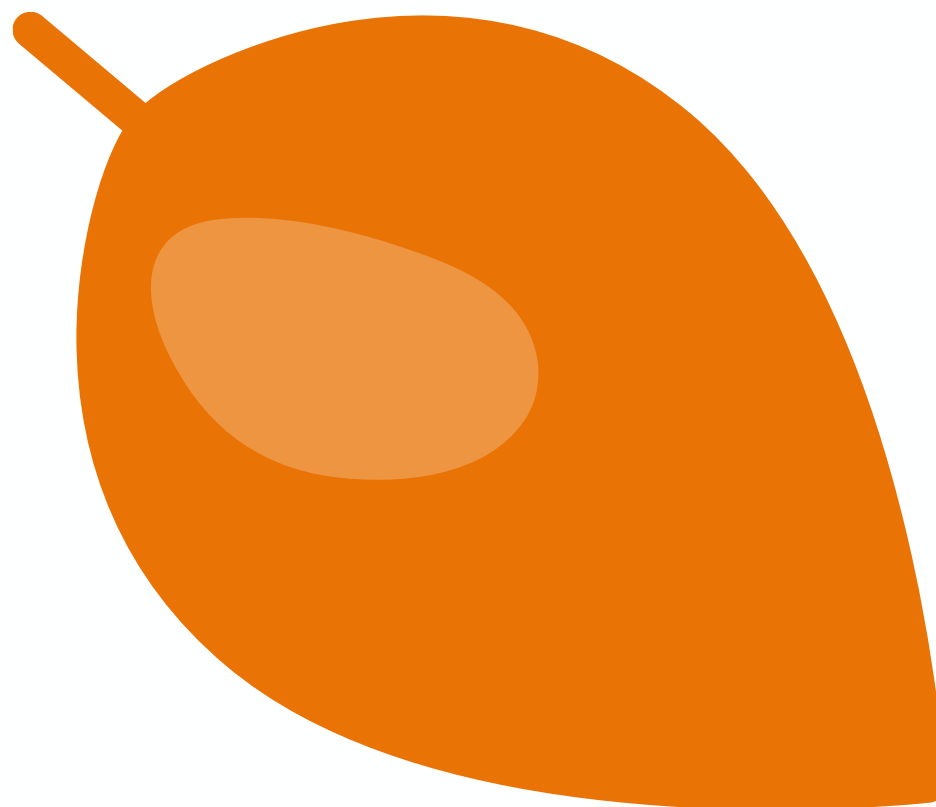

אפיון: הרצף האוטיסטי

דמות הבוגרת

אדם אוטונומי, המסוגל להשתלב בתחומי החיים השונים באופן עצמאי ככל הניתן, תוך שימוש בגורמי התמיכה הנדרשים והמתאימים עבורו, ואשר מצליח להביא לידי ביטוי את כלל כישוריו באופן שיאפשר לו להשתלב באופן מיטבי בקהילה.

.1
מיומנויות תוך אישיות

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות תוך אישיות - אפיון: הרצף האוטיסטי

ביסוס זהות עצמית
(תחומי עניין, חוזקות
וחולשות)

- מתארת תחומי עניין ודברים שאוהבת לעשות באמצעות שאלות מנחות, בחירה מבין אפשרויות המוצגות בפניה, תוך תיווך ומודלינג.
- מתאר חוויות אישיות מבילוי עם משפחתו, באמצעות שאלות ותיווך של הצוות וכן באמצעות תמונות/חפצים שהמשפחות שולחות.

ניהול רגשות והתנהגות:
וויסות עצמי (היכולת להביע רגשות באופן מותאם, להירגע מרגשות סוערים ולהפגין שליטה עצמית מאוזנת), ביטחון עצמי ואחריות אישית.

- מצליחה להירגע בתיווך של דמות בוגרת ובאמצעות עזרים מוחשיים המוצעים לו (כגון: שמיכת משקל, כדור קוצים וכדו').
- מצליח חלק מהזמן, באמצעות תיווך ותמיכה, לעכב תגובה בזמן סערת רגשות ולהגיב באופן יעיל.

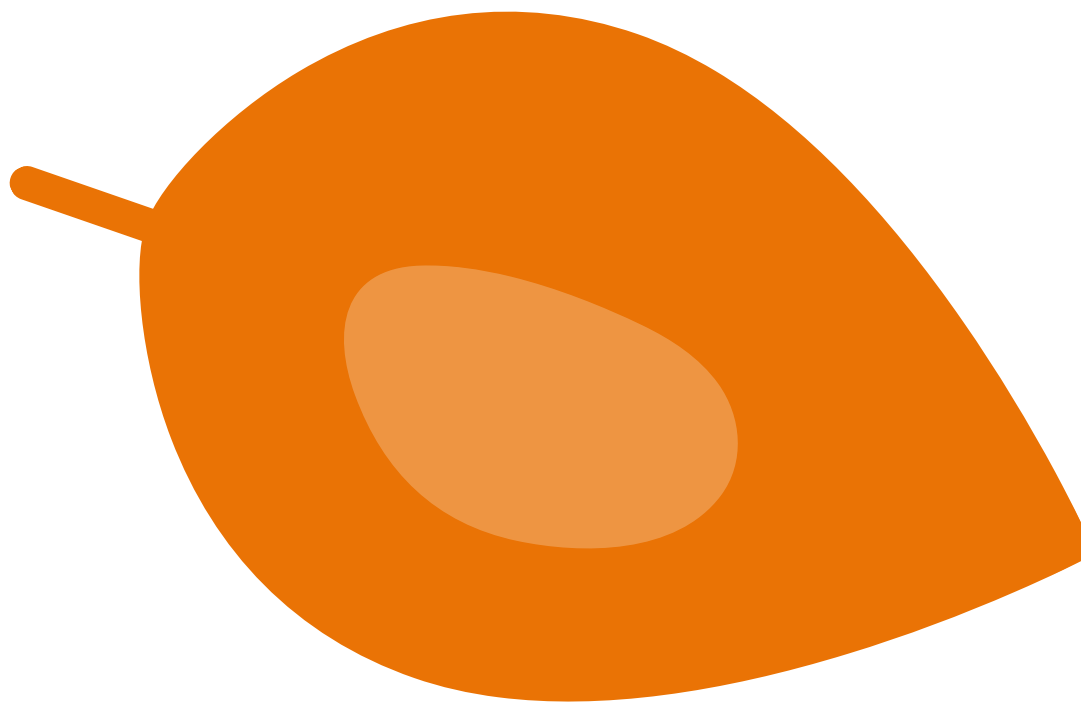
אפיון: מוגבלות שכלית ומוגבלות מוטורית

דמות הבוגרת

תשתתף ותיקח חלק פעיל בפעילויות השונות בבית ובמסגרת היום, תשמור על כללי ההתנהגות המקובלים ותעסוק בפעילויות פנאי ותחומי עניין המועדפים עליה.

יצור קשר עם האנשים בסביבתו הקרובה, יביע צרכים, רצונות, רגשות ומחשבות בסביבות שונות ועם אנשים שונים באמצעי התקשורת המתאימים לו. כל זאת, בהתאם ליכולתו, לצד תיווך מינימלי ככל שניתן מהמלווים אותו.

.1
מיומנויות תוך אישיות

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות תוך אישיות - אפיון: מוגבלות שכלית ומוגבלות מוטורית

- מגלה הנאה כשמצליח לבצע פעילות מאתגרת.
- מתייחסת למשימות חדשות בחיוב. מוכנה לקבל על עצמה משימות חדשות ולהשקיע בכך מאמץ.

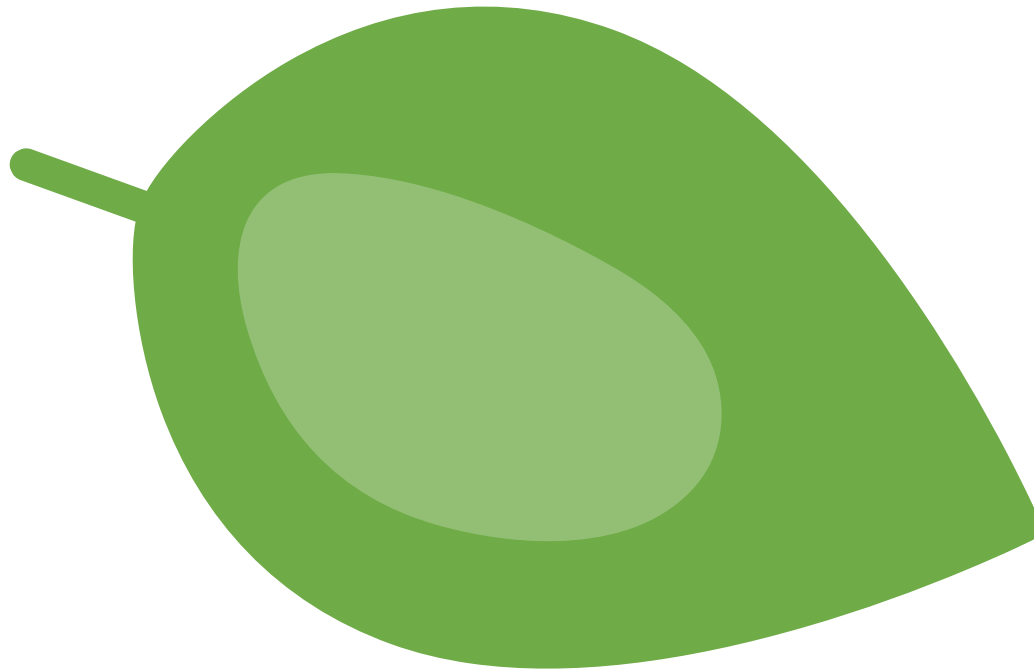

- פועל על פי כללי הכיתה ובית הספר.
- מפגינה איפוק ויכולת לדחות סיפוקים מידיים על מנת להשיג יעדים קונקרטיים.
- מביעה את רגשותיו, רצונותיו ורעיונותיו בקבוצה מוכרת.
- בוחרת פעילויות ועיסוקים שמבטאים את רצונותיה ומתאימים לשאיפותיה.
- פועל באופן עצמאי בפעולות יומיומיות בסיסיות.

- מסתגל לשינויים בלתי צפויים במערכת או בלוח הזמנים.

.2
מיומנויות בין-אישיות

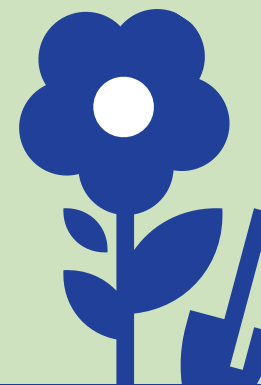

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות בין אישיות - אפיון: מוגבלות שכלית ומוגבלות מוטורית

פיתוח קשר וניהול תקשורת

- מפגין אמון ובטחון כלפי דמויות טיפוליות מטפחות וחיוביות כלפיו (היענות לקשר או יוזמה לקשר, יצרת קשר עין וחיוך כלפי הדמות הטיפולית).
- יוצרת קשר מותאם עם דמויות מוכרות (ילדים ומבוגרים) באופן מילולי ולא מילולי.

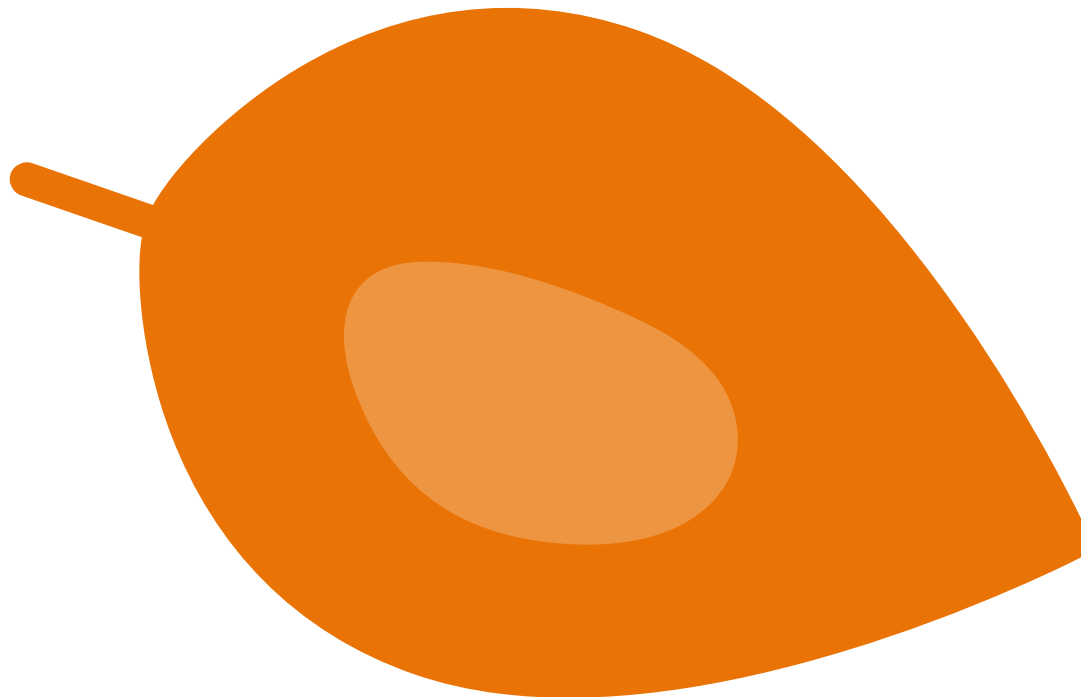
אפיון: רגשי-התנהגותי

דמות הבוגר

אדם חושב, רגיש ומוסרי ואזרח שומר חוק ותורם לקהילה. הבוגר יצליח לזהות ולקבל את הכלים שיעזרו לו לתפקוד אופטימלי, יגיע לרמת עצמאות מקסימלית וישתלב בחברה ובתעסוקה.

הבוגר יכיר את עצמו על החוזקות והקשיים שלו מתוך ביטחון והערכה עצמית. הוא יפעיל שיקול דעת ויגיב מתוך בחירה לאחר מחשבה, יצליח להתמודד עם תסכול באופן יעיל ולא פוגעני ויהיה מסוגל לבנות מערכות יחסים משמעותיות.

.1
מיומנויות תוך אישיות

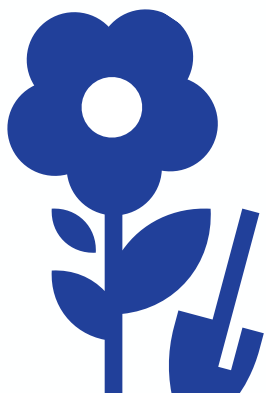
*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות תוך אישיות - אפיון: רגשי-התנהגותי

***היעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית-חברתית באפיון זה הוגדרו באופן היררכי ומתפתח בהדרגה בכל מיומנות. הגדרה מדורגת זו נובעת מהשונות הגדולה במרכיבים הרגשיים-חברתיים של התלמידים באפיון זה ומהצורך למפות ולמקם כל תלמיד ותלמידה ולקדם את המיומנויות הרגשיות-חברתיות שלהם באופן דיפרנציאלי.**

1. משיים מגוון רגשות שחוה (בושה, עצב, כעס, תסכול וכו') ואת הגורמים לכך
2. שמה לב ועוקבת אחר שינויים במגוון רגשות

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות תוך אישיות - אפיון: רגשי-התנהגותי

וויסות עצמי

1. מצליח להירגע באופן עצמאי או בתיווך דמות חינוכית וטיפולית
2. מציינת מספר דרכים להתמודדות עם רגשות ומצבים לא נעימים
3. מבטא רגשות סוערים באופן לא פוגעני, תוך הסבר כיצד מרגיש
4. מבינה ופועלת ע"פ חוקי הכיתה ובית הספר
5. מפגין איפוק יכולת לדחות סיפוקים מידיים ע"מ להשיג יעדים קונקרטיים
6. מפגינה יכולת איפוק ע"מ להשיג מטרה אישית/ חברתית רצויה (גם אם אינה מידית וקונקרטית).

ביטחון עצמי

1. משתתף ומתנסה במגוון פעילויות ומתנגד באופן אסרטיבי לפגיעה בו.
2. מביעה את רגשותיה ורצונותיה בקבוצה מוכרת.
3. מביע את רעיונותיו בכיתה ומתנסה בהבעה עצמית גם בפעילות בין כיתות או בקבוצה לא מוכרת.
4. בוחרת פעילות ועיסוקים המבטאים את רצונותיה ומתאימים לשאיפותיה
5. מבסס את הגבולות האישיים שלו

אחריות אישית

1. מגלה אחריות על הפעולות והחפצים שלו.
2. לוקחת אחריות על התנהגות לא נאותה או פוגעת בתיווך איש צוות (מתנצלת/מתקנת/מפצה).
3. מודע לחלופות העומדות בפניו בהתאם לאירוע ומבין את התוצאות של כל בחירה.
4. לוקחת אחריות על התנהגות לא נאותה או פוגעת (מתנצלת/מתקנת/מפצה).

ניהול רגשות והתנהגות

[וויסות עצמי (היכולת להירגע מרגשות סוערים, להביע ולנהל רגשות באופן מותאם ולהפגין איפוק ושליטה עצמית מאוזנת) ביטחון עצמי ואחריות אישית]

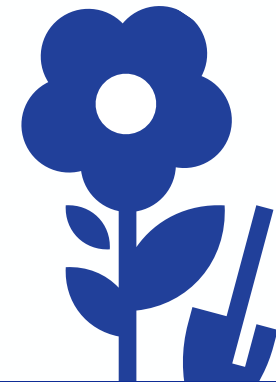

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות תוך אישיות - אפיון: רגשי-התנהגותי

הצבת והערכת השגת מטרות

1. מציין מטרה אישית (אקדמית/ חברתית/ אישית) ומתאר את שלביה.
 2. מזהה מכשולים בתהליך השגת המטרות ואפשרויות שונות להתגבר עליהן (התמדה, התארגנות יעילה, תמיכה וכדו'')
 3. מסוגלת להגדיר מטרות לטווח קרוב או רחוק.
 4. מזהה ומשתמש במשאבים חיצוניים או אנשים העשויים לתרום להשגת המטרה.
 5. מעריכה את מידת ההצלחה בהשגת המטרות שהוצבו לאחרונה ואת הגורמים שתרמו לכך.
 6. מיישם כישורי ניהול עצמי (ניהול זמן, ארגון תיעודף משימות...)
- על מנת להשיג מטרות שהוצבו.

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות תוך אישיות - אפיון: רגשי-התנהגותי

גמישות והסתגלות לשינויים

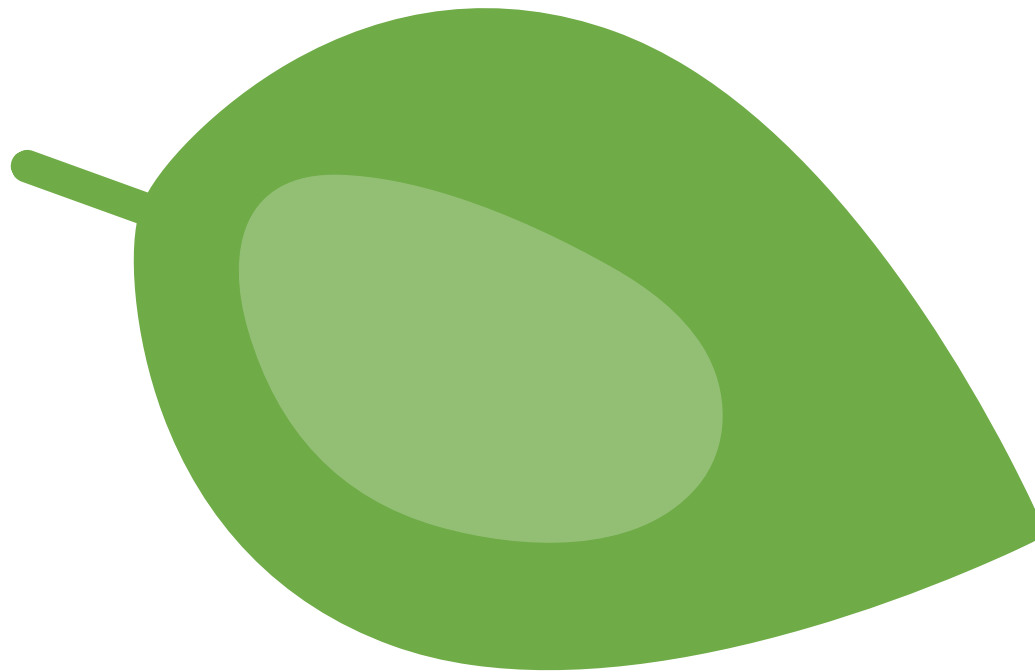
1. מגלה גמישות ומסתגל לשינויים בלתי צפויים במערכת או לוחות זמנים.
2. מתארגנת ביעילות במעבר בין שיעורים / פעילויות.
3. מגלה הבנה לכך שלעיתים יש מצבים בלתי צפויים (פרידה, חברים חדשים, מעבר וכדו') ויכולת להתמודד עם מצבים אלו.
4. מוצא דרכי פעולה להתמודד עם אתגרים או מצבי קושי.

חוסן

1. מצליחה להתאושש ממצוקה אישית/ פגיעה חברתית באמצעות תמיכה של דמות חינוכית/ עמיתים או באופן עצמאי וחוזרת לפעילות שגרתית.
2. מזהה גורמי לחץ ומתחיל לגבש דרכים להתמודדות עם מצבי לחץ (נעזר בדמות חיצונית)
3. משתמשת בטכניקות המתאימות לה (שיח עם חבר, דמות בוגרת, יציאה להתאווררות, פעילות גופנית וכדו') להתמודדות עם מצבי לחץ.
4. מודע למצבי לחץ ומשתמש בטכניקות להתמודדות עם מצבי לחץ (חרדה מנסיעה, יציאה לתעסוקה וכדו').

.2
מיומנויות בין-אישיות

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של מיומנויות בין אישיות - אפיון: מוגבלות שכלית ומוגבלות מוטורית

רגישות תרבותית-חברתית

1. מזהה דרכים בהם ניתן להגן על זכויות של אחרים השונים ממנו.
2. מזהה התנהגויות פוגעניות כלפי קבוצות או יחידים, לא משתתפת בהן או מוחה נגדן.
3. מזהה דרכים ופועל על מנת להגן על זכויות של אחרים השונים ממנו.
4. ערה למצבי קיפוח וחוסר הוגנות חברתית, ופועלת למען צדק והוגנות.
5. מפגין יכולת לעבוד בשיתוף ובכבוד עם אנשים שונים ממנו (מוצא, מגדר, תרבות).

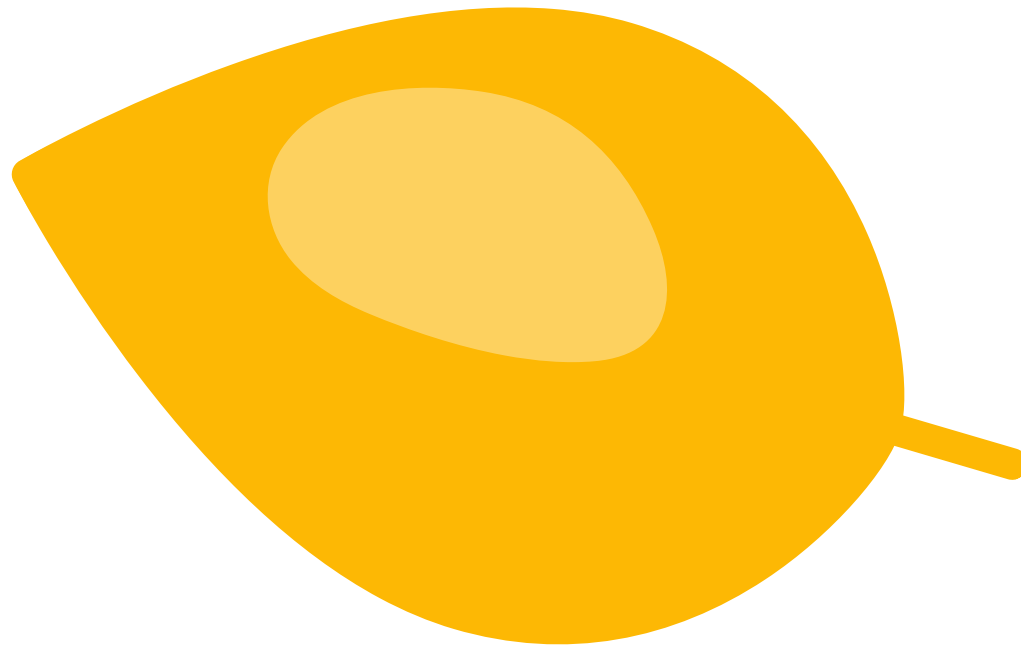
הבנת האחר (הבנת נקודת המבט של האחר והבעת אמפתיה)

1. מזהה כיצד מצב מסוים עשוי לגרום לאחר להרגיש.
2. מתארת ויכוח שהיה לה עם אדם אחר ומציינת את שתי נקודות המבט.
3. מזהה פעולות הפוגעות באחרים (כולל בעלי חיים) ופועל למניעתן.
4. מתעניינת באופן תואם סיטואציה והקשר ברגשות הסובבים אותו.
5. מתאר מצב בו התנהגותו השפיעה על רגשות של אחרים באופן שלילי או חיובי.
6. מציעה עזרה לאחרת במצוקה בעת הצורך.
7. מתייחס למגוון רגשות של אחרים בכבוד וברגישות (משתתף בשמחתו או בצערו של האחר ועושה פעולות לניחום, לעזרה או לפירגון וכדו').

ביסוס מערכות יחסים חיוביות

1. מבחינה בין מערכת יחסים חיובית לשלילית.
2. מקשיב באופן מכבד לדעות שונות ומנוגדות בנושאים שנויים במחלוקת.
3. מתייחסת בהוגנות ובהתחשבות בצרכים ורגשות של אחרים.
4. בוחר במערכות יחסים מועילות וטובות לו.
5. מצליחה ליצור מערכות יחסים הדדיות, המבוססות על קירבה, כבוד ואינטימיות רגשית (תוך: ביסוס אמון, שיתוף ברגשות וקבלת הצרכים והגבולות של האחר).
6. מנהל תקשורת אפקטיבית (הקשבה כנה לאחר, חתירה להבנה ולהיות מובן דברור צרכיו באופן ברור ולא פוגעני).

.3
מיומנויות קבלת החלטות

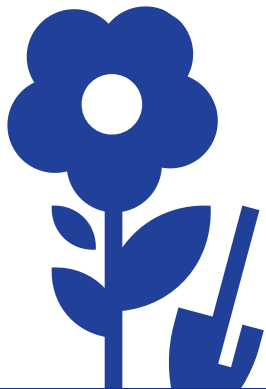

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של קבלת החלטות - אפיון: רגשי-התנהגותי

1. מתייחסת בכבוד והוגנות לאנשים, בעלי חיים ורכוש (דיבור מכבד, לא משחיתה או פוגעת באחר)
2. מזהה התנהגויות אישיות מסוכנות או פוגעניות (רכיבה ללא קסדה, הצטרפות לנסיעה עם אדם שאינו מכיר, הצקה לילדים או בע"ח).
3. מזהה מגע מותאם ונמנעת ממגע בלתי מותאם (לא נכנסת למרחב האישי של האחרת).
4. נמנע ממצבים מסוכנים או לא בטוחים וממצבים פוגעניים (שהות עם אנשים שיכולים לגרום לו נזק/ אזורים לא בטוחים ופגיעה ברשתות החברתיות).
5. מפגינה התנגדות ללחץ חברתי לעשות משהו פוגעני, לא בטוח או שעלול להיות מסוכן.
6. מציין התנהגויות פוגעניות מצד עמיתים (שימוש בסמים, אלכוהול, התנהגות מינית, הרס עצמי) ומביע עמדה מתנגדת והתנהגות אחראית.
7. מזהה את ההשלכות שעשויות להיות להחלטות, ולעמוד בעקרונות של הוגנות ומוסר.
8. מקבלת החלטות בהתבסס על מה ראוי ולא דווקא מקובל חברתית.

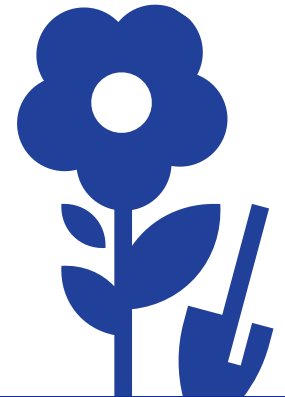

*היעדים ההתפתחותיים מנוסחים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כדי לשמור על שפה מאוזנת מגדרית, תוך כך חשוב להדגיש שכל היעדים ההתפתחותיים תקפים הן לבנים והן לבנות

יעדים התפתחותיים של קבלת החלטות - אפיון: רגשי-התנהגותי

1. מגלה יכולת מתפתחת להתמודדות באופן לא פוגעני (להסביר בנימוס, להמתין וכדו') עם מצבים חברתיים מאתגרים.
2. מכירה בכך שיש אפשרות בחירה כיצד להגיב לאתגרים שונים.
3. מזהה מה קשה לו במצב חברתי מסוים או במשימה לימודית מאתגרת ומפרט מה יכול לעזור לו.
4. מזהה את השלבים של תהליך מיטבי של התמודדות עם אתגר חברתי או לימודי. (הגדרת הבעיה, הרגשות והפתרון- זיהוי פתרונות ובחירת פתרון)
5. מצליחה להגדיר בכוחות עצמה את השלבים של התהליך המיטבי להתמודדות עם אתגר (ללא תיווך).
6. מבין ומצליח לראות את ההשפעה של התנהגותו או השפעה של עמיתים על התמודדות עם אתגרים חברתיים לימודיים (כוחה של קבוצה, יכולת לתרום לקבוצה להיתרם ממנה וכדו').

תודתנו נתונה לשותפות והשותפים, שתרמו מזמנם ומתבונתם, קראו בקפידה את היעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית-חברתית והתאימו את ההיגדים לעיר תל אביב-יפו.

- עידית גלבר - מנהלת האגף לחינוך מיוחד
- רותי אנזל - מנהלת אגף בתי ספר על-יסודיים וצוות עיר בתי ספר על-יסודיים
- לאה זיידה - מנהלת אגף בתי ספר יסודיים וצוות עיר בתי ספר יסודיים
- ענת לידור - מנהלת אגף הגיל הרך
- רותם אילן - מנהלת מחלקת לידה עד שלוש שנים וצוות המחלקה
- רעות מלטר - מנהלת מחלקת גני ילדים וצוות עיר גני ילדים
- מעין פסטרנק - מנהלת פרויקטים במנהל חינוך בעיריית תל אביב-יפו
- חסי רן - מנהלת פסג"ה תל אביב-יפו
- דורית טל - מנהלת שפ"ח תל אביב-יפו, ד"ר מיכל אורגלר ועפרה אלרועי סגניות מנהלת השפ"ח והפסיכולוגיות החינוכיות: מיכל חרל"פ קציר, ד"ר קרני גיגי, רות פורן ואפרת רבין
- פנינה אמסטרדמר וחגיית גולדשטיין-המפקחות על הייעוץ החינוכי בתל אביב-יפו והיעוצות החינוכיות מובילות SEL בעיר: אמינה אבו-סריס, גלי אורן, סנה אלדוח, שולמית אנגלהרט, ורדינה ברוקנר, טל דוידוף באום, חני וולף, יעל יונה, נעמה יפה דדוש, ד"ר מיכל ישעיהו, גלי כהן ברזילי, שירה פרץ, יונית סטריק, אירית פליישר, טל רולניק-ארבל, ואסתי שוורץ
- צוות של מומחי ומומחיות גיל לידה עד שלוש שנים שהוקם באופן ייחודי לצורך פיתוח היעדים ההתפתחותיים בגיל זה: נגה וויס-מנהלת תחום פרט במחלקת לידה עד שלוש האגף לקידום הגיל הרך בעיריית תל אביב-יפו, מיכל חרל"פ קציר-רכזת הגיל הרך בשפ"ח תל אביב-יפו, אמאל טאטור-מנהלת המרכז הטיפולי ע"ש הירש ביפו, דניאלה שחר-מנהלת תחום משפחתונים במחלקת לידה עד שלוש האגף לקידום הגיל הרך בעיריית תל אביב-יפו, אחינועם חנניה וצחי חנניה-מנהלי ובעלי גן ילדי הטבע הדמוקרטי בתל אביב, רחל סרור - מנהלת מחלקת הדרכה בויצ"ו, נורית ינקלביץ - מנהלת קהילה במחלקת לידה עד שלוש האגף לקידום הגיל הרך בעיריית תל אביב-יפו, שני פרידמן-מנהלת מרכזי הורים-ילדים בטיפות החלב בתל אביב-יפו ומיה לן - מנהלת מרכז חינוך פרוגרסיבי "WONDER SCHOOL" ופעילה בעמותה לקידום מצוינות בחינוך
- מנהלות אשכולות גנים וגננות מובילות בתל אביב-יפו: דפנה הריס, אמאני דלק, סיגל ניזרד, עשירה כהן וקרנית כהן-פרנקה והגננות: אורטל ארחה, אלישבע ארצי, עביר בלביסי, נדא אגבריה, רוזה לוי, חני בן נון כהן, אסתי זוהר, שיר חג'בי, חוה כהן, לימור כהן סלומון, הילה כליף, ליאת כסיף, סיון לוי, עדי נמני, חן סרטורי, שי לי עג'מי ושרית רחמים
- אורית חפץ סגנית מנהלת האגף לחינוך מיוחד וסגניות בתי הספר לחינוך המיוחד בעיר: ורד זהר, שרית קרני, יוליה לרין, לילך זהבי, ורד אלימלך, נעמה שבס, סיון מגנזי, עופרי לוי חנוביץ', מיכל גרא ישראלי, רינת רחמים בנימיני, קרן ימין דרעי, ענת טבק ברזילי, רחלי ברק וייס, תרצה יודלביץ', עינת אסף, נאווה זהבי, דקלה כובני, שמוליק מטלון, רביד וקסלבאום ושרון לוין
- ד"ר הדס ברודי שרודר - מנהלת מהלך 'פורצי דרך' מטעם מכון ברנקו וייס וצוות מנחי 'פורצי דרך': ניר רוה, גלי אור חיימוביץ, אילנית פינטו דרור, אמיר דוד, דפנה ברעם ורחלי כרמון
- יעל בויים-פיין - ראש המרכז הישראלי לשוויון מגדרי בחינוך
- צוות מרכז SEL-IL - ד"ר נטע שגיא, אפרת דביר, ד"ר אינה כץ, ענת זמירה, עדי שטרול, סאוסן מסאלחה, ד"ר עינת קליידר-טסלר, נועה וייס-קליימן, נוי שטיין, היידי גלייט, יעל שפרן ורוני למל
- ד"ר חגי קופרמינץ - ייעוץ סטטיסטי
- פרופ' מארק גרינברג ולינדה דאנסנברי מארגון CASEL - ליווי מקצועי

גיבוש היעדים ההתפתחותיים של למידה רגשית חברתית

והעשייה המשמעותית בתחום זה בעיר תל אביב-יפו,

התקיימו בזכות שיתוף פעולה פורה זה.

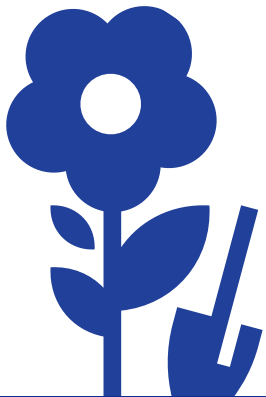
הערכה של למידה רגשית-חברתית

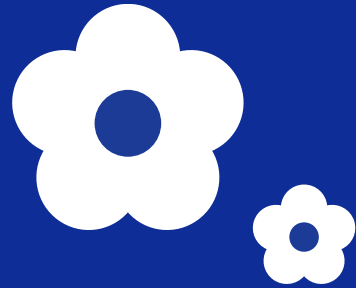
בהתאם לדעה כי מה שנמדד מקבל התייחסות ותשומת לב, יש חשיבות להערכה של התפתחות הלמידה הרגשית-חברתית של תלמידים ותלמידות ורכישת המיומנויות הרגשיות-חברתיות. כך, תיעוד של רכישת המיומנויות הרגשיות-חברתיות שם דגש על החשיבות של היבט זה בתהליך הלמידה ומעמיד תהליך זה כשווה ערך לכל היבט למידה אחר. במילים אחרות, חשוב כי משוב לגבי למידה של תלמידים ותלמידות יכול את כל היבטי הלמידה שלהם (כולל הלמידה הרגשית-חברתית) באופן שיטתי, מקיף ומהימן.

אליאס [1] מדגיש כי, הערכה של התפתחות של מיומנויות SEL עשויה לשמש הן כמדד לזיהוי של תלמידים ותלמידות בסיכון והן של אלה העשויים לשמש כמודל חיובי עבור אחרים. יתרה מכך, על פי אליאס [1] הערכה ודירוג של רכישת המיומנויות רגשיות-חברתיות מהווים הזדמנות טבעית להדגשת התנהגויות חיוביות מצופות, לדוגמה: ניסוח מיטבי יכול להדגים את ההבדל בין 'הימנעות מהתנהגות בריונית/מקטינה/משפילה' לבין 'היות התלמיד מקור לתמיכה לאחרים בכיתה ומודל להתנהגות חיובית'. כמו כן, אליאס ועמיתיו [2], מדגישים כי על תהליך ההערכה של מיומנויות אלה להיות רגיש ומותאם לסטנדרטים התפתחותיים המותאמים לגיל ולתרבות הספציפית של אוכלוסיית המסגרת החינוכית, ולשמש כבסיס לדיאלוג בין תלמידים ותלמידות, הורים וצוותים חינוכיים.

[1] Elias, M., J. (2016). How Do We Measure Social and Emotional Learning?
נדלה מהאנטרנט: <https://www.edutopia.org/blogs/how-do-we-measure-sel-maurice-elias>

[2] Elias, M. J., Ferrito, J. J., & Mocerri, D. C. (2015). The Other Side of the Report Card: Assessing Students' Social, Emotional, and Character Development. Corwin Press.

www.asel.co.il

SEL.IL בפייסבוק

SEL.IL ערוץ היוטיוב

אוניברסיטת
רייכמן
SEL.IL